

przerwało. Szczegóły z życia nie mieszczą w sobie nic takiego coby zasługiwało na powtórzenie, po życiorysowej wzmiance podanej w Bibliotece za m. Grudzień 1868 r., w artykule Ad. Pawińskiego.

Przekład ostatniej części nie ustępuje poprzednim tomom. Dla tego też obecnie chętnie powtórzymy, co już wyżej (1868, Grudzień) o przekładzie powiedzianem było, że należy się p. Zawadzkiemu podziękowanie za spolszczenie angielskiego dzieła.

Przekład, świadczy o znajomości oryginalnego i swojskiego języka, dwie zalety które tak rzadko u nowoczesnych tłumaczy w parze chodzą.

Dwa niedawno odkryte i nieznane dotychczas listy własnoręczne dwóch znakomitych ludzi:

1. *List Kopernika* do Dantyszka.
2. *List Marcina Lutra* do żony.

1. *List Kopernika.*

Szczęśliwym trafem udało nam się odkryć nieznaną dotychczas list Kopernika, w grubym tomie listów z 1579 roku, w jednej z bibliotek paryżskich. List ten datowany był 579 Olimpiady, roku pierwszego, co wzięto przez pomyłkę za rok 1579, gdy Kopernik od lat 36 już nie żył. Trudno było domyślić się, że pod tym rokiem znajdzie się własnoręczny list Kopernika. Przypadkiem odkryty, będzie pożądanym przyczynkiem do zbioru 15-tu listów naszego wielkiego astronoma, drukowanych we wspólnym warszawskim wydaniu dzieł jego z roku 1854.

Reverendissimo in Christo patri et domino, domino Joanni Dei gratia Episcopo Varmiensi, domino suo clementissimo.

Reverendissime in Christo pater et domine, domine clementissime. Petiit nuper ex me Reverendissima Dominatio vestra: ut epitaphium quondam Lucae episcopi, antecessoris Reverendissimae Dominationis vestrae, avunculi mei, quod olim a se factum mihi miserat, remitterem Reverendissimae Dominationi vestrae. Mitto igitur eius exemplum, quoniam de manu propria Reverendissimae Dominationis vestrae apud me non extat. Doleo equidem quod ad usum destinatum non pervenerit: cum iam antea aliud

quoddam sepulcro fuisset insculptum, parum habens odoris saporisque minus. Sed quod procuratum sic erat et paratum illi adhuc in humanis volenti. Cupio et precor Reverendissimae Dominationi vestrae longaevam valetudinem ad incrementum ecclesiae suae et suorum consolationem. Cui servitia mea devolveo.

Ex Gynopoli XXVIII Septembris olymp. 579 anno primo.

Episcopolis Reverendissimae Dominationis vestrae devotissimus.

Nicolaus Copernicus.

(List własnoręczny, z biblioteki w Paryżu. Mss. 1619, numer 12).

PRZEKŁAD POLSKI.

Najprzewielebniejszemu w Chrystusie Ojcu i panu Janowi z Bożej łaski biskupowi Warmińskiemu, Panu mojemu miłościwemu.

Najprzewielebniejszy w Chrystusie Ojcie i panie, panie najmiłościwszy.

Przed niedawnym czasem zażądała odemnie Przewielebność Wasza, ażebym napis nagrobny nieboszczyka Łukasza biskupa, poprzednika Waszjej Przewielebności, a mojego wuja, który Wasza Przewielebność sama ułożywszy ongi przysłać mi raczyła, Waszjej Przewielebności odesłał (1). Posyłam więc odpis, gdyż autentyk ręką własną Waszjej Przewielebności pisany, nie znajduje się u mnie. Ubolewam zaiste nad tém, że nie doczekał się użytku do którego był przeznaczony; gdy pierwój już wyryto na grobie inny, w którym mało namaszczenia a jeszcze mniej smaku. Ale już to polecone było i przygotowane z Jego rozkazu jeszcze za życia.

Zasyłam życzenia moje i modły za długowieczne zdrowie Waszjej Przewielebności, na pożytek kościoła waszego i pociechę rodziny. A służby moje zalecam.

Z Frauenburga 28 Września 579-tój olimpiady, roku pierwszego (2). Waszjej Biskupiej Przewielebności najpoddający

Mikołaj Kopernik.

(1) Łukasz Wejsselrodt był biskupem warmińskim od r. 1489—1512 w którym umarł. Napis jego grobowy układu Dantyszka nie znalazł się przy liście Kopernika, i nie znajduje się pomiędzy innemi drukowanemi w zbiorze pism Dantyszka wydanym w r. 1764 we Wrocławiu *Joannis de Curiis Dantisci Episc. olim Varmiens. Poemata et Hymni, e Bibliotheca Zalusciana. Recensuit etc. J. G. Boehmius. Vratislaviae 1764.*

(2) Ponieważ 195 olimpiada rozpoczyna się z 1-szym rokiem ery chrześcijańskiej, 579-ty rok pierwszy przypada na rok 1537-m. List Kopernika pisany był 28 września, a więc w ośm dni po obiorze Dantyszka na biskupa warmińskiego, gdy poprzednik jego Maurycy Ferber zmarł 1 lipca tegoż roku.

2. *List Marcina Lutra do żony.*

Gnad und friede ym Christo. Meine liebe Kethe, Gestern hab ich dir geschrieben und einen brief an Gn. herrn mit geschickt, daraus du vernemen kanst wie die unsern in Augspurg wollen auff sein. Dem nach hoffe ich, (wo Gott gnade gibt), wollen wir ynn virzehen tagen bey euch daheymen sein. Wie wol ich acht, unser sache werde nicht gar unverdamft bleiben; da ligt auch mehr macht an. Sie wollen schlecht die Munch und Nonnen widder ynn die Kloster haben. Doch hat der Kurfurst an her geschrieben er hoffe das man zu Augspurg werde abscheiden mit frieden gen allen gaste. Das gebe Gott, und were eine grosse gnade. So bedurften wirs alle wol, weil der Turcke so an uns wil. Weiter wirst wor vol Hornungen heren. Hiermit seid alle Gott befohlen. Amen. Sonnabends nach Martha 1530.

Martinus Luther.

In henden frauen Katherine Doctor Lutherin zu Wittenberg.

(List i adres własnoręczne, pieczętka odpadła; autentyk na żółtym papierze w bibliotece w Paryżu).

6237

PRZEKŁAD POLSKI.

Łaska i pokój w Chrystusie. Moja kochana Kachno (1). Wczoraj pisałem do ciebie a zarazem i list do Miłościwego pana posłałem; z którego możesz dowiedzieć się jak nasi w Augsburgu chcą się górą trzymać. Ztąd mam otuchę (jeśli Bóg miłościw będzie), że za czternaście dni będziemy przy was w domu. Lubo ja uważam że nasza sprawa nie ostanie się bez potępienia; do tego potrzebaby większej siły. Chcą po prostu mnichów i mniszki mieć napowrót w klasztorach. Jednakże Kurfirszt (2) pisał tu że spodziewa się iż się rozjadą z Augsburga, zachowując pokój względem wszystkich gości. Daj to Boże, byłoby to wielkie miłosierdzie; i wszyscy potrzebowalibyśmy tego, kiedy Turek takie ma zamiary na nas. Więcej usłyszysz zapewne przed lutym. Zaczém wszystkich was Bogu polecam. Amen. W sobotę po Marcie 1530 (3).

Marcin Luter.

(1) Marcin Luter zaślubił w 1525 r. *Katarzynę von Bora*, zakonnicę z klasztoru Nimptschen.

(2) Jan z przezwiskiem *der Beständige* (Wytrwały) Kurfirszt Saski, opiekun Lutra, był obecnym na zjeździe augsburskim.

(3) W roku 1530, dzień 29 lipca poświęcony Ś. Marcie, przypada w niedzielę; a więc sobota po Ś. Marcie przypadała na dzień 4 sierpnia.

A D R E S.

W ręce pani Katarzyny Doktorowej Luterowej w Wittembergu.

Własnoręczny list (wraz z adresem własnoręcznym) Marcina Lutra do żony, pisany był prawdopodobnie z Koberga, gdzie Luter przebywał podczas zjazdu w Augsburgu, na którym protestanci złożyli przed cesarzem Karolem V wyznanie wiary, *Konfesyą Augsburską* nazwane. Luter odbierał ciągle wiadomości o zjeździe augsburskim i donosił o nich żonie do Wittemberga; jak się okazuje z niniejszego listu, w którym się nie jeden szczegół charakterystyczny, a więc ciekawy zawiera. Z tego względu uważaliśmy za rzecz stosowną przedstawić go do ogłoszenia w tekście autentycznym i w przekładzie polskim, tak jak i list Kopernika.

D. 15 czerwca 1869 r.

Alexander Przezdziecki.

